

SADURCZYKALIS

Times™

Pracownia Społeczna Aktywność IX Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Lublinie

Listopad 2018

Sesja naukowa

Z okazji 100 lecia niepodległości

udziałem szkolnej grupy muzycznej Exomoon

Sesja naukowa z okazji 100-lecia niepodległości

- “Polskie koncepcje odzyskania niepodległości w XIX wieku”
- dr Ireneusz Sadurski
- “Uwarunkowania międzynarodowe odzyskania przez Polskę niepodległości”
- prof. dr hab. Mieczysław Ryba
- “Dążenia niepodległościowe Polaków na początku XX wieku”
- dr Robert Derewenda
- “Hrabia Maurycy Zamoyski - ziemianin, polityk”
- dr Marcin Krzysztofik
- “Polski czyn legionowy podczas I wojny światowej(1914-1918)”
- mgr Mirosław Sałach
- Występ zespołu “Exomoon”

Dyrektor IX LO im. Mikołaja Kopernika w Lublinie,
Radosław Borzęcki - otwiera jubileuszową sesję naukową

Konferencja naukowa nt. 100-lecie odzyskania przez Polskę Niepodległości zorganizowana została przez nauczycieli historii IX LO im. M. Kopernika w Lublinie z udziałem pracowników naukowych Instytutu Historii KUL (Prof. dr hab. Mieczysław Ryba dr. Robert Derewenda) i Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie (dr. Marcin Krzysztofik).

Zaprezentowała się również szkolna grupa muzyczna “Exomoon”. Warto wspomnieć, że uroczystość zaszczyliła swoją obecnością poprzednia dyrektorka Liceum - Janina Szymajda.

“Polskie koncepcje odzyskania NIEPODLEGŁOŚCI w XIX wieku”

dr Ireneusz Sadurski

Polskie koncepcje odzyskania niepodległości w XIX wieku

Jednym z najczęściej zadawanych pytań po utracie niepodległości było "Czy Polacy mogą się wybić na niepodległość". Jeśli jeszcze pierwszy rozbiór Polski w 1772 r. stanowił pewien szok dla oświeconej Europy, a Edmund Burke, polityk angielski nazwał go „pierwszym wielkim ciosem w nowożytny system polityczny Europy”, to w chwili gdy dokonywało się ostateczne unicestwienie Polski w 1795 r., Europa zachodnia była w większości obojętna.

Nieoczekiwanie w małej Danii reformatorzy kraju śledzili z uwagą przebieg powstania Kościuszkowskiego i jego skutki, wybitny przedstawiciel tego obozu Johann Ludwig Reventlow pisał: „Ubolewam nad losem biednej Polski, o którą nikt się nie troszczy, nie śmie się troszczyć bez względu na to, że chodzi tu o sprawę sprawiedliwą i krzyczące bezprawie z drugiej strony”. Tymczasem trzy mocarstwa zaborcze zobowiązały się w 1797 r., że nigdy nie dopuszczą do odrodzenia Polski, które odtąd zniesione będzie na zawsze.

Myśl o odzyskaniu niepodległości drogą walki zbrojnej nie zamarła w pierwszych latach po rozbiorowych. Już w styczniu 1796 r. zawiązano w Krakowie Zgromadzenie Centralne - tajną „konfederację” trójzaborową ruchu niepodległościowego, celem której było przygotowanie walki zbrojnej (początkowo miało to polegać na zbieraniu funduszków i broni, organizacji wywiadu, a także pozyskanie mas społeczeństwa w tym chłopów). Przeniesiona do Lwowa, skupiała głównie zamożnych ziemian z zaboru rosyjskiego i austriackiego. Działała przede wszystkim w Galicji, ale swoimi wpływami objęła również Litwę i Wołyń. Dążyła do powstania zbrojnego przy poparciu Francji i Turcji. Na czele Centralizacji stał Walerian Dzierżycki, który został aresztowany za próbę wzniesienia powstania w Galicji. Do głównych działaczy zaliczymy: Władysława Jabłonowskiego, Andrzeja Horodyskiego i płk. Joachima Denisko.

Za pośrednictwem Centralizacji Lwowskiej w Mołdawii (należącej wówczas do Turcji) zebrała się pewna liczba żołnierzy (ok. 200 osób), którzy pod wodzą płk. Joachima Deniski w czerwcu 1797 r. wkroczyli na teren Galicji usiłując wywołać powstanie. Próba sprowokowania incydentu granicznego na Bukowinie i wywołania wojny turecko-austriackiej zakończyła się rozbiciem oddziałów powstańczych pod Dobronowcami (30 czerwca 1797 r.) i rozbiciem organizacji. W Warszawie 1 października 1798 r. uformowało się Towarzystwo Republikanów Polskich (tajna polska organizacja niepodległościowa) dążące do odbudowy Polski w postaci republiki demokratycznej, rozwijające głównie aktywność agitacyjną. Głównymi działaczami byli polscy jakobini: Jan Alojzy Orchowski, Rajmund Rembieliński, Andrzej Horodyski i Erazm Mycielski. Działalność była dość ograniczona i zakończyła się w 1800 r.

Była dyrektor Janina Szymajda wśród nauczycieli historii

Słabość organizacji spiskowych w kraju była nie tylko wynikiem terroru ze strony państw zaborczych, ale i niewiary znacznej części społeczeństwa w skuteczność samodzielnej walki. Nie bez wpływu na przebywających na emigracji działaczy politycznych pozostała rewolucja francuska.

We Francji w 1794 r. została założona przez polityków umiarkowanych Franciszka Barssa, Józefa Wielhorskiego i Józefa Wybickiego, organizacja spiskowa tzw. Agencja insurekcyjna. Głosiła program odbudowy niepodległego państwa polskiego, opartego na zasadach ustrojowych Konstytucji 3 maja. Sprzeciwiała się koncepcjom wywołania kolejnego powstania zbrojnego w kraju, wysuwanym przez Deputację Polską. Uważała za potrzebne zorganizowanie armii. Rozwiązana w 1802 r.

Działacze dawnej lewicy jakobińskiej założyli także w Paryżu 22 sierpnia 1795 r. dawni hugoniści zwolennicy H. Kołłątaja Deputację Polską organizację niepodległościową, głoszącą hasła zrównania wszystkich stanów i nadania wolności osobistej chłopom, gotową do wywołania w kraju powstania połączonego z przemianami społecznymi na wzór francuski. Głównymi działaczami byli: Franciszek Ksawery Dmochowski, Jędrzej Mejer, Józef Pawlikowski. Równocześnie żywa była idea zorganizowania oddziałów polskich. Myśl tę podjął Józef Wybicki, który nakłonił do przybycia do Francji gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, znanego z udanej kampanii wielkopolskiej w czasie insurekcji kościuszkowskiej. Przybywszy do Paryża jesienią 1796 r. przedstawił Dyrektoriatowi plan tworzenia legionów polskich. Uzyskał zgodę władz francuskich, które skierowały go do zwycięskiego we Włoszech gen. Napoleona Bonaparte.

Polskie koncepcje odzyskania niepodległości w XIX wieku

Ten skierował go do władz tworzonej wówczas Republiki Lombardzkiej. Ostatecznie 9 stycznia 1797 r. gen. Dąbrowski podpisał z Administracją Generalną Lombardii układ w sprawie tworzenia w północnych Włoszech legionu polskiego. Nosić miały szlify (naramienniki) kolorów narodowych lombardzkich (zielono-biało-czerwone) z napisem jako narodu propagującego ludzi wolnych i kokardę francuską. W skład tej formacji weszli wzięci do niewoli Polacy z wojsk austriackich. Odezwa Dąbrowskiego z 20 stycznia 1797 r. głosiła Polakom, że nadzieja powstaje...Francja zwycięża, ona się bije za sprawę narodów”. Wzywała Polaków pod chorągwie legionów do walki „za sprawę wspólną wszystkich narodów, za wolność pod walecznym Bonaparte, zwycięzcą Włoch”. Do lata 1797 r. pod sztandarami było ponad 6 tys. wojska.

Na widok odradzającego się wojska, wyrażając nadzieję rychłego oswobodzenia ojczyzny i powrotu do kraju z bronią w rękę w lipcu 1797 r. w Reggio J. Wybicki ułożył pieśń legionową, która stała się od 1926 r. polskim hymnem narodowym. Słowa jeszcze polska nie umarła były wyrazem, że nie umarł naród, pokąd są ludzie gotowi dla niego walczyć i ginąć.

Nadzieje legionów, że po świetnych zwycięstwach Napoleona pomaszeruje na Austrię, okazały się płonne. 9 lutego 1801 r. Francja zawarła pokój z Austrią w Luneville. W postanowieniach pokojowych był punkt mówiący o tym, że Napoleon nie będzie udzielał poparcia wrogom wewnętrznym Austrii. Dlatego starano pozbyć się niewygodnych legionistów. Dwie z trzech istniejących półbrygad wysłano na San Domingo (Haiti) do kolonii francuskiej. Z blisko 6 tys. wysłanych tam ludzi tylko ok. 300 powróciło do Europy.

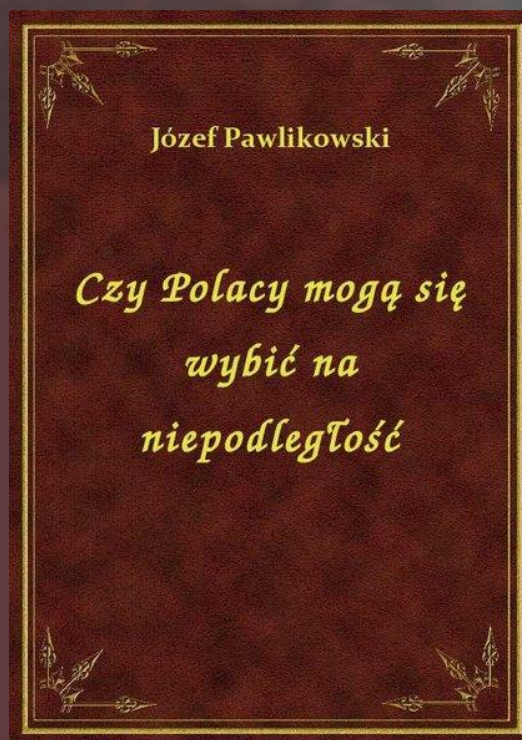

Polskie koncepcje odzyskania niepodległości w XIX wieku

Sympatie dla Francuzów wydatnie osłabły, a sprawą odzyskania niepodległości zajął się Tadeusz Kościuszko. Poglądy Naczelnika przedstawił Józef Pawlikowski, deputowany do Sejmu Wielkiego, wybitny publicysta w czasie Sejmu Wielkiego, który wyraził je w broszurze wydanej w roku 1800, "Czy Polacy mogą się wybić na niepodległość". Pawlikowski starał się w niej przekonać Polaków, że powinni przestać liczyć na poparcie któregośkolwiek państw europejskich, ale próbować odzyskać niepodległość własnymi siłami pod warunkiem, że do walki staną masy ludności pozyskane hasłem wolności i równości. Bronią powstałego do walki narodu miała stać się kosa. Trzeba przyznać, że broszura nie zdobyła szerszej popularności i nie zdołała przekonać rodaków o słuszności tezy byłego Naczelnika.

Zawód ze strony Francji spowodował, że główny ciężar zabiegów o odbudowę państwa polskiego przeniósł się znów do kraju. Magnateria i bogata szlachta powróciły do koncepcji oparcia się na jednym z zaborców i powrócenia do odbudowy Polski w granicach przedrozbiorowych. Plany te wydawały się coraz bardziej realne, gdy ks. Adam Jerzy Czartoryski, w latach 1802-1805 został powołany na stanowisko ministra spraw zagranicznych Rosji przez cara Aleksandra I, uchodzącego za wyznawcę idei Oświecenia i wolności.

Czartoryski, przyszłe wyzwolenie Polski wiązał z wielkością Rosji w nowym układzie sił politycznych w Europie. Sprawa polska w jego przekonaniu mogła być rozwiązana tylko przez przebudowę Europy w myśl zasady narodowości i upowszechniania systemów rządów między Rosją i Anglią. Kwestię tę rozwinął w memoriale z 1803 r. „O systemie politycznym jakiego Rosja powinna się trzymać”. Wynikało z niego, wyjście Rosji z izolacji, zbliżenie się do Anglii i przeciwstawienie się opanowaniu Europy środkowo-wschodniej i południowej przez Bonapartego oraz opiekę nad ludami bałkańskimi. Liczył, że gdyby car zdobył sobie dominującą pozycję w Europie środkowowschodniej, miałby możliwość odbudowy Polski pod swym berłem. Gdy konflikt angielsko-francuski udaremnił te plany,

Czartoryski wysunął kurs antypruski, usiłował utrzymać plany unii dynastycznej Polski w granicach przedrozbiorowych z Rosją, ale także zjednoczenie na zasadach federacji Włoch, Niemiec i Bałkan. Na takie rozwiązanie nie mogło być zgody Anglii i Austrii, ale budziło silne zastrzeżenia w Petersburgu.

Car jednak traktował te plany jako środek nacisku na neutralne Prusy, pod adresem, których wysunięto żądania swobodnego przemarszu wojsk rosyjskich. W przypadku odmowy Rosjanie mieli

wkroczyć na teren zaboru pruskiego, odebrać im ziem polskich, a Aleksander miał ogłosić restytucję Polski. Car początkowo aprobował politykę Czartoryskiego dlatego zjechał w 1805 r., do Puław. W chwili gdy oczekiwano zerwania stosunków rosyjsko-pruskich, Prusy nieoczekiwanie ugięły się i obiecały stanąć po stronie koalicji antyfrancuskiej. Tym samym plan puławski ks. Czartoryskiego legł w gruzach.

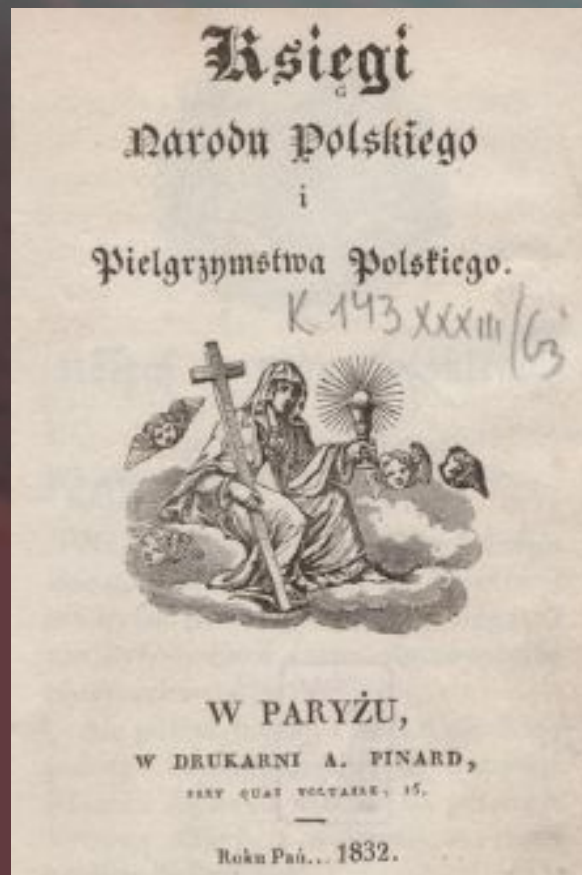
Polskie koncepcje odzyskania niepodległości w XIX wieku

W toku błyskawicznej kampanii Napoleon pokonał: armię austriacką pod Ulm (15.10 1805), pod Austerlitz (2.12.1805) połączone armie Rosji i Austrii, pod Jeną i Auerstadt (14.10.1806) - Prusy i (14.06.1807) pod Frydlandem Rosję. Kompromisowy pokój Francji z Rosją w Tylży (1807) powołał namiastkę państwa polskiego - Księstwo Warszawskie, złożone z ziem III, II i I (Bydgoszcz) zaboru pruskiego. Na mocy pokoju w schoenbruńskiego (1809) III zabór austriacki i (skrawki pierwszego z Zamościem) został przyłączony do Księstwa.

Otuchy w umysły Polaków wlewali działacze z okresu Sejmu Wielkiego, Stanisław Staszic podnosił znaczenie powstania załóżku państwa i sił zbrojnych, a Hugo Kołłątaj zwracał uwagę na to, że trzeba dorabiać się niepodległości.

Kiedy w 1812 r. rozpoczęła się wojna francusko-rosyjska pojawiła się nadzieja całkowitego odrodzenia państwa polskiego w jego przedrozbiorowych granicach. Po kilku miesiącach, wobec klęsk Napoleona, entuzjazm Polaków opadł, a w 1813 wojska rosyjskie zajęły Księstwo. Losy Polski wyszły z rąk Napoleona, a rozstrzygnąć się miały w sporze nie krwawym, ale zaciętym między Aleksandrem I a jego sojusznikami. W myśl postanowień traktatu wiedeńskiego awans z okrojonego Księstwa na Królestwo Polskie związane z Rosją (z chwilową i pozorną autonomią) został okupiony utratą Poznania, Torunia i Krakowa. Większą część Wielkopolski (jako Wielkie Księstwo Poznańskie) oraz Toruń z okręgiem i dawne Wolne Miasto Gdańsk otrzymały Prusy. Kraków z obwodem wydzielono jako neutralną Rzeczpospolitą. Dwudziestolecie dziejów porozbiorowych dało jednak wzmocnienie polskiej państwowości poręczonej przez całą Europę, a naród przeobraziło wewnętrznie, ugruntowując w nim wiarę w jego zdolność odradzania się niepodległości, wiarę we własną nieśmiertelność.

W księgach pielgrzymstwa polskiego (1832) Adam Mickiewicz modlił się: „o wojnę powszechną za wolność ludów prosimy Cię, Panie”.

Podczas spotkania mieliśmy
przyjemność wysłuchać wykładów...

„Uwarunkowania

międzynarodowe odzyskania przez Polskę niepodległości”

prof. dr hab. Mieczysław Ryba

"Dążenia niepodległościowe Polaków
na początku XX wieku"

dr Robert Derewenda

"Hrabia Maurycy

Zamoyski

- ziemianin, polityk"

dr Marcin Krzysztofik

"Polski czyn legionowy podczas I wojny światowej(1914-1918)"

28 VI 1914 roku został zabity w zamachu w Sarajewie austriacki następca tronu, arcyksiążę Franciszek Ferdynand. Miesiąc później wybuchła długo oczekiwana przez Polaków wojna światowa. Po raz pierwszy od ponad stu lat nasi zaborcy byli we wrogich sobie obozach, co dawało nam szansę na odzyskanie niepodległości. Szczególnie liczył na to rozwijający się od 1908 roku w Galicji ruch strzelecki.

Już 2 sierpnia 1914 roku pierwsi polscy żołnierze I Kompanii Kadrowej Józefa Piłsudskiego przekroczyli granicę Królestwa Polskiego. Liczył on na wywołanie antyrosyjskiego powstania. Mimo krótkotrwałego zajęcia Kielc powstanie jednak nie wybuchło. Plan Piłsudskiego zakończył się fiaskiem.

Na szczęście w połowie sierpnia 1914 roku powstał Naczelny Komitet Narodowy z prezydentem Krakowa - Juliuszem Leo na czele. Jego działanie przy pomocy wpływowej osoby ministra skarbu Austro-Węgier Leona Bilińskiego uzyskali zgodę władz austriackich na sformowanie Legionów Polskich. Utworzone je w 1914 roku na bazie wcześniejszych związków paramilitarnych „Strzelca”, Związku Strzeleckiego, Polskich Drużyn Strzeleckich i Drużyn Bartoszewskich. Były najpierw podzielone na 2 legiony- Zachodni i Wschodni. Następnie przekształcono je w 3 brygady. Pierwszą dowodził J. Piłsudski (a następnie K. Sosnkowski i M. Januszajtis). Drugą dowodził- Ferdynand Kuttner i Józef Haller. Trzecią natomiast- Wiktor Grzesicki , Stanisław Szeptycki i Bolesław Roja. Nad całością Legionów Polskich sprawował dowództwo gen. Karol Durski- Trzaska.

"Polski czyn legionowy podczas I wojny światowej(1914-1918)"

Legiony doszły do stanu 20 tysięcy żołnierzy. I Brygada walczyła z Rosjanami w Ziemi Radomskiej, Beskidach Zachodnich, na Lubelszczyźnie i Wołyniu. II Brygada walczyła w Karpatach Wschodnich oraz na Wołyniu. III Brygada utworzona dopiero w 1915 roku walczyła na Lubelszczyźnie i Wołyniu. Legiony stoczyły kilkadziesiąt bitew (w większości wygranych lub nierozstrzygniętych). Były to m.in. bitwy pod: Anielinem, Laskami, Krzywopłotami, Limanową, Łowczówkiem, Jastkowem, Mołotkowem, Rokitną, Rafajłową, Kirlibabą, Kostiuchnówką. Niezależnie od Legionów J. Piłsudski utworzył również w 1914 roku Polską Organizację Wojskową. Odegrała ona dużą rolę w rozbrajaniu zaborców jesienią 1918 roku oraz w późniejszych powstaniach śląskich, sejneńskim i wielkopolskim.

Czyn Legionowy wpłynął na zmianę stanowiska państw centralnych wobec sprawy polskiej. Potrzebując rekruta i widząc wartość bojową Polaków władcy Niemiec i Austro-Węgier wydali Akt 5 listopada 1916 roku. Zapowiadał on powstanie państwa polskiego i zachęcał nas do wstępowania do Polskiej Siły Zbrojnej. Rozpoczął on swoistą licytację poparcia dla sprawy polskiej pomiędzy ententą i państwami centralnymi. Doprowadziło to do sytuacji dla nas wyjątkowej. Pod koniec wojny wszystkie państwa w niej biorące udział przyznały nam prawo do niepodległości, nasi zaborcy wyszli z wojny przegrani, Rosja i Niemcy były pogrążone w chaosie, a Austro-Węgry zaczęły się rozpadać. Mimo rozwiązania po tzw. Kryzysie przysięgowym Legionów (w 1917 roku), w Polsce byli żołnierze Polskiej Siły Zbrojnej i POW. Dodatkowo istniały polskie Korpusy w Rosji i tzw. Błękitna Armia polska we Francji. To pozwoliło nam na odrodzenie niepodległej Polski w XI 1918 roku.

Legiony nie tylko nagłośniły sprawę polską. Były również kuźnią kadr wojskowych przydatnych nam bardzo w późniejszych starciach z Ukraińcami i Rosją Radziecką.

Występ szkolnej grupy muzycznej
“Exomoon”

W szkole pojawiła się z tej okazji również galeria zdjęć słynnych polskich ojców niepodległości.

Sadurszykus Times™
 pod czujnym okiem
 dr Ireneusza Sadurskiego

Redakcja:
 Gabriela Baum
 Jakub Dudek

Webgrafia:
<https://histmag.org/>
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/>
www.austenletterespublica.wordpress.com

Zdjęcia nieoznaczone wyżej są objęte prawami autorskimi.